

سی‌وچهارمین جشنواره تئاتر استان‌های ایران، که با اجرای ۲۶۰ نمایش، هنرنمایی ۳۸۲۶ هنرمند و حضور ۳۶ هزار و ۸۲۰ تماشاگر به مدت یک‌ماه در ۲۴ استان و منطقه کشور برگزار شد، بزرگ‌ترین رویداد تئاتری در منطقه غرب آسیا را شکل داد. جشنواره‌های تئاتر استانی ۱۴۰۱ ایران از ۲۵ آبان آغاز شد و پس از یک‌ماه به میزبانی ۲۴ استان و منطقه کشوری، به پایان رسید. در این جشنواره سراسری، ۶۷۲ اثر از سراسر کشور متقاضی حضور

۳۸۲۶ هنرمند تئاتر روی صحنه رفتند

مجید علم‌بیگی، بازیگر و کارگردان نمایش «کافی شاپی‌ها» در گفت‌وگو با «جام‌جم» مطرح کرد

یک مضحکه ایرانی در سه پرده فرنگی

سحرسلطانی گروه فرهنگ‌و هنر

مجید علم‌بیگی را به عنوان **بازیگر کودک** به‌خاطر **پیشینه تلویزیونی‌اش** می‌شناسیم اما او بازیگر تئاتر است و سال‌ها در انواع نمایش کمدی ایرانی و غیرایرانی بازی کرده است. او همچنین چندین تجربه کارگردانی دارد و این روزها نمایش **کافی‌شاپی‌ها** را در تالار شماره ۳ شهرزاد هرشب ساعت ۱۸ و ۴۵ دقیقه اجرا می‌کند. این نمایش برداشت آزادی از سه نمایشنامه ویکتور فون بیلو است که به روابط خانوادگی و اجتماعی در شرایط سخت و خشن می‌پردازد. با علم‌بیگی درباره این کار گفت‌وگو کرده‌ایم.

🗨🗨🗨

❏ نویسنده‌ای که انتخاب کرده‌اید شاید کمتر در ایران شناخته شده باشد. دلیل این کار شما چه بود؟

در انتخاب متن نمایشی نام نویسنده یا شهرت ایشان برای من اولویت نیست. هر نمایشنامه‌نویسی چه داخلی و چه خارجی اگر نمایشنامه‌اش برای من به عنوان کارگردان (و بازیگر) جذاب بوده و البته امکان تولید در داخل (باتوجه به شرایط اجتماعی و اقتصادی) را داشته باشد، برای روی صحنه بردن آن اقدام می‌کنم. کما این‌که شکسپیر در کشورمان شناخته شده است و کمدی‌هایش برای من هم جذاب است ولی فعلا امکان روی صحنه بردن آثار ایشان، به لحاظ اقتصادی برای من میسر نیست.

❏ چرامتن نویسنده را کار نکرده‌و آن را اقتباس کرده‌اید؟ واقعیت این‌است که آقای فون بیلواصلا نمایشنامه‌ای با عنوان «کافی‌شاپی‌ها» ننوشته است. ایشان قطعات نمایشنامه‌های کوتاه‌نوشته و من سه قطعه نمایشی ایشان را که به نوعی از لحاظ مکانی (یعنی محل خوردن و نوشیدن که حتی می‌توانسته در منزل باشد) مشترک بوده‌اند را در نظر گرفته و با تغییراتی همه را به یک مکان که همان کافی‌شاپ باشد، منتقل کردم. یعنی پرسوناژهایی هم به متن اضافه کردم و نام نمایشنامه را «کافی‌شاپی‌ها» گذاشتم.

❏ فکر نمی‌کنید در اقتباس شما فضا، روابط و حتی زبان کاملا ایرانی شده باشد؟

بله. به نظر خودم این خُسن کار است. اگر شما این موضوع را هنگام تماشای این تئاتر درک و دریافت کرده‌اید، پس معلوم است من از عهده کاری که قصد انجام آن را داشتم،ا، برآمده‌ام. یعنی بدون آدابته کردن متن، یک فضای تئاتری قابل درک و لمس برای تماشاگر ایرانی ایجاد کرده‌ام.

❏ اخلاق در کمدی به چه میزان باید رعایت شود که از ابتذال و رکاکت دور بماند و شما چقدر در این زمینه تلاش کرده‌اید؟ بگذارید برای پاسخ به این پرسش شما از یک مثال استفاده کنم؛ اخیرا جایی خواندم که در دوره مسئولیت یکی از مدیران در بخشی نظارت بر انتشار کتاب، آن مدیر محترم دستور داده بوده

بودند که از این میان، ۵۵۰اثر به مرحله بازبینی رسیدند. هیات انتخاب آثار که از هنرمندان استانی انتخاب شده بودند، آثار رسیده به جشنواره را بازبینی کردند وباری آنها، ۲۶۰نمایش برای حضور و رقابت در جشنواره‌های استانی انتخاب شدند. پس از برگزاری جشنواره‌های استانی به فراخور تعداد آثار شرکت‌کننده، کیفیت موجود و براساس دستورالعمل‌های شیوه‌نامه اجرایی، از هر استان، طبق نظر هیات‌داوران دو یا سه اثر نمایشی به

که در جا جمله «روی هم رفته» (به معنای درمجموع و درنهایت) در هر کتابی و یا هر موضوعی، وجود داشت باید حذف شود. فارغ از شوخی یا جدی بودن این حکایت، می‌خواهم بگویم گفتن بعضی کلمات که موجب ابهام و ابهام در درک و دریافت مخاطب می‌شود و درواقع دوبهلوی از تکنیک‌های ایجاد شوخی و خنده در کمدی است. ولی این کار حرکت در لبه تیغ است و کوچک‌ترین لغزشی در ایجاد این نوع شوخی، باعث افتادن در چاله رکاکت می‌شود. من در ایجاد موقعیت‌های کلّامی از تکنیک‌هایی که عرض کردم، استفاده و سعی کردم که کار دچار غلظیدن در رکاکت و ابتذال نشود.

از آنجا که در تئاتر کمدی خنده تماشاگران باعث ترغیب بازیگران به گفتن کلمات یا انجام اعمالی می‌شود که باعث خنده بیشتر تماشاگران شود(یکی از خطرات برای تئاتر کمدی) و بازیگران به فکر بداهه‌پردازی می‌افتند که این ذات تئاتر کمدی است، من به عنوان کارگردان پس از هر اجرا به خودم و سایر بازیگران توصیه‌های لازم را می‌کنم. البته این پرسش شما مرا به فکر انداخت که باز هم بازیگری و مراقبت بیشتری در کار داشته باشم. در ایجاد کمدی موقعیت هم اِپدا به سمت ابهام و ابهام و دوبهلویی عمل نرتم و در آخر باید بگویم یک کمدی فاخر به هیچ عنوان نباید خطر قرمزهای اخلاقی جامعه‌خودش را زیر پا بگذارد. **❏ چرا تالار کوچک شهرزاد را مناسب برای کمدی خود دیده‌اید درحالی‌که اکثر کمدی‌ها در تالارهای بزرگ با تماشاگران بسیار مواجه می‌شوند؟**

در همین پردیس تئاتر شهرزاد دو سالن بزرگ هم موجود است. ولی به نظرم برای اجرای کافی‌شاپی‌ها همین سالن با این مختصات مناسب بود. اگر من می‌خواستم مثلا یک کمدی با ۳۰ پرسوناژ و دکور سنگین کار کنم به سالیی چند برابر وسیع‌تر (از لحاظ صحنه) از سالن شماره ۳ شهرزاد نیاز داشتم.

❏ آنچه اجرا کرده‌اید، چقدر مضحکه و چقدر کمدی است؟ به آن‌که سال‌هاست انواع کمدی ایرانی و فرنگی را کار می‌کنم و معانی این دو کلمه را می‌دانم ولی برای پاسخ به این پرسش شما باز هم در دو سه فرهنگ لغت از جمله دهخدا و معین مذاقه کردم و به همان نتایج قبلی خودم رسیدم. یعنی مضحکه ترجمه فارسی کمدی است

تئاتر کودک هنوز در اولویت

من در زمینه تئاتر کودک فعالیت بسیاری داشته و همچنان در این زمینه فعالیت دارم. همین امسال یک متن خارجی با ترجمه آقای فواد عیاجی و خودم از زبان ایتالیایی (که به صورت کتاب چاپ هم شده است) به نام «سطل آشغال فراموش شده» نوشته فرانکو زافانلا را کارگردانی و بازی کردم. تئاتر دیگری به نام «بزه ناخالا» آماده اجرا دارم و نمایشنامه «گنجی در خانه» نوشته فرانکو زافانلا را برای تالار هنر در حال پیش تولید دارم.

جشنواره‌های تئاتر منطقه‌ای فجر معرفی شدند. بر این اساس، ۶۹ نمایش منتخب استان‌ها آماده هستند تا پس از رقابت در چهار جشنواره منطقه‌ای فجر، به جشنواره بزرگ بین‌المللی تئاتر فجر راه‌یابند. جشنواره تئاتر منطقه‌ای فجر در سال جاری و پس از آخرین دوره برگزاری در سال ۱۳۹۳، با برنامه‌ریزی اداره‌کل هنرهای نمایشی، دوباره زنده شد تا راه را برای راهمایی بهترین آثار نمایشی به جشنواره بین‌المللی فجر هموار کند.

را بر این می‌گذارم این تئاتر شاید بنا باشد که در شهر یا کشور دیگری اجرا شود، پس حمل و نقل یک طراحی صحنه شلوغ و پر هزینه و سنگین چگونه خواهد بود، حال آن‌که همین دکور المانی که در واقع قراردادی بین تماشاگر و تئاتر است، مورد قبول تماشاگر قرار می‌گیرد. مخاطب به راحتی می‌پذیرد که بیننده یک کافی‌شاپ است.

در مرحله بعد حتی اگر ما می‌خواستیم طراحی صحنه سنگین هم داشته باشیم، عملا در سالیی که هم‌زمان و پشت سر هم تا پنج سناس تئاترهای مختلف اجرامی‌شود، هیچ محلی هم برای دیوی دکور-هریک موجود نیست و جمع‌آوری و دوباره چیشش آن هم ممکن نیست؛ غیرممکن می‌نمایند. حالا من از موارد اقتصادی طراحی صحنه و دکور هم سخنی به میان نمی‌آورم.

❏ چرا در استفاده از وسایل صحنه و غذاها و ظروف و به واقعگرایی و باورمندی آنها بی توجه بوده‌اید؟

به نظرم باورمندی مخاطب بستگی به قراردادی است که از ابتدا با گروه تئاتر می‌بندد. از نظر من مهم فضاسازی است که توسط کارگردان و با انتقال به بازیگران و از طریق بازیگران به تماشاگران باید انجام بپذیرد و اگر درست انجام شود، مخاطب خواهد پذیرفت. من سعی کردم در اجرا این تهدید و تحدید را به فرصت تبدیل کرده و با استفاده از همین آکسسوار تقریبا فانتزی، لحظات کمیک هم ایجاد کنم.

❏ حس نمی‌کنید موسیقی بخش تعویض صحنه‌ها بیشتر از آنچه برای کمدی بزرگسالان باشد، برای یک کار کودک است؟

شاید این طور باشد. موسیقی‌ها انتخاب خودم است. شاید به دلیل این‌که من تئاتر کودک هم کار می‌کنم، ناخودآگاه به سمت این موسیقی کشیده شده باشم. ولی این را بگویم این موسیقی‌ها را من با توجه به فضای تئاتر کافی‌شاپی‌ها از اینترنت جست‌وجو کردم و کل موسیقی‌های کار را از سایت‌هایی انتخاب کردم که مربوط به موسیقی بزرگسالان است. برای من حالت فانتزی و شاد موسیقی‌ها مهم بوده و در هنگام انتخاب موسیقی‌ها آگاه بودم که تئاترمان کمدی و برای بزرگسالان است.

❏ آنچه اقتباس کرده‌اید بیشتر ایرانی می‌نماید اما بازیگرانش تاکید می‌کنند غربی‌اند و اسم‌های‌شان دال بر این قضیه است. آیا این تناقض نیست؟

نه تنها این نکته را حس می‌کنم، بلکه از این‌که مخاطب هم این نکته را حس کند، خوشحال می‌شوم. دیگر این‌که فقط در صحنه سوم و بنا به مقتضیات نمایش باید چهار نفر از پرسوناژها اسم می‌داشند. اگر این نمایشنامه آدابته بود، خب کاملا باید اسمی هم ایرانی می‌شد. ولی وقتی که اقتباس است، به نظرم باید روح ایرانی در آن دمیده شود در عین حال که مخاطب متوجه باشد اصل نمایشنامه فرنگی است. مورد بعداین که خیلی از لحظات کمیک با همین فرنگی بودن کار قابل ایجاد بوده است و باید بگویم که من اصلا به دنبال جغرافیای خاص و زمان خاص نبوده‌ام ولی اگر اسمی ایرانی استفاده می‌کردم این جغرافیای شاید زمان خاص از آن مستفاد می‌شد. در ضمن خود تناقض و تضاد به نوعی کمیک هم ایجاد می‌کنند.

❏ چرا در این سه صحنه خشم و خشنونت قالب بر شادی و روابط خانوادگی و اجتماعی می‌شود؟

به دلیل این که بشرها به جای این که از لحظات در کنار هم بودن شاد باشند، سعی در عیب‌پوشی هم کنند و کمی گذشت داشته باشند، فقط به خود و منافع خودشان فکر می‌کنند. حتی در جامعه کوچکی مثل خانواده و به‌ویژه زن و شوهرها. این متأسفانه مشکل کنونی جوامع بشری است. کافی است نگاهی به آمار طلاق بیندازیم. نگاهی به کسب و کارهای شرارتی بیندازیم که چقدر موفق است و آمار ورزش‌های تیمی هم که دارید. همین روابط در واقع از بیرون و در ابتدا شاید خنده‌دار به نظر برسد ولی وحشتناک است که این به نوعی مفهوم گروتسک است.

❏ در صحنه سوم معلوم نمی‌شود که حقیقت با خانواده آلیسون است یا والر. این مشکل در شیوه‌بازی است یا متن گویای مطلب نیست؟

اگر شما چنین دریافتی داشته‌اید این مربوط به شیوه بازی با الکن بودن متن نیست، در تمام صحنه‌های «کافی‌شاپی‌ها» و در پایان هر صحنه هر مخاطبی می‌تواند هر برداشتی از آن صحنه داشته باشد و حق را به طرفی بدهد. شما ببینید این دو خانواده برای سالگرد پنجمین سال آشنایی خود جشن گرفته‌اند و در اول کار بسیار با یکدیگر صمیمی هستند ولی بعد بر سر یک تکه خیلی کوچک شیرینی به ستیزه برمی‌خیزند. خب معلوم است که این ماجرا نمی‌تواند تقصیر یک شخص باشد، بلکه مقصر شرایط جامعه و سرپرست جامعه‌ای است که این اشخاص در آن رشد کرده‌اند. حتی حاضر نیستند در حد چند گرم شیرینی، نسبت به هم گذشت داشته باشند.

❏ در شرایط فعلی اجرای کمدی برای مردم چه کارکرد و مفهومی دارد؟ تئاتر کمدی در هر شرایطی برای مردم مناسب است. بشر بدون شادی حتی از عهده غمگین بودن هم برنخواهد آمد.

جام جم

فرهنگ

CULTURE

۱۱

یکشنبه ۲۷ آذر ۱۴۰۱ ۶۲۸۴ شماره

یادداشت

کمدی همچنان اخلاق مدار است

رضااشفته گروه فرهنگ و هنر

کمدی در درازنای تاریخ همواره اخلاق مدار بوده و همچنان نیز بر این نکته بنیادین برای تأثیر مطلوب بر بشر چنین است. اخلاق در کمدی به دنبال محدود کردن مضرات و بیپهودگی‌های حاکم بر امیال انسان‌هاست که همچون طمع، حرص و آز، شکم‌پرستی و شهوترانی و مانند اینها را دربر می‌گیرد که هر انسانی برخوردار از آن است مگر با توجه و پرهیز از آنها به راستی زندگی کند. کمدی می‌خنداند و گاهی نیز بسیار می‌خنداند و مرز بین کمدی و لوذگی همینجاست. کمدی می‌خنداند اما سپس آگاه می‌سازد که چه نکته ریز اخلاقی‌ای در یک موقعیت، شخصیت، رفتار، اشتباه و... در جریان است. یعنی کمدی هم می‌خنداند و هم تو را متوجه زشتی‌هایت می‌کند چنانچه در یونان باستان ساتیرها پس از اجرای سه نژادی باعث و بانی تلطیف فضا و تلخی برآمده از آنها می‌شد. ساتیرها پس از آن به شکل مستقل با ساختاری مشخص به گونه متفاوتی از نمایش به نام کمدی تبدیل شدند اما اگر قصد گروه خنداندن به بسیار با لوذگی و مسخرگی و رکاکت و مضحکه بازی بود، به آن نمایش فارس می‌گفتند. بعدها در قرون وسطی نمایش کمدی یا دل‌آرتز سرآغاز نمایش‌هایی شد که به دور از ممیزی کلیسا برای خنداندن نوده‌های مردم و کوچه و بازار اجرا می‌شد؛ ضمن خنداندن اخلاق نیز محور اصلی این گونه نمایش‌ها بود. در ایران ما نیز از دوره صفوی نمایش‌های کمدی همچون سیاه‌بازی مانند کمدی یا دل‌آرتز از انتقاد اجتماعی و اخلاقی برخوردار بوده است.

بنابراین اخلاق محور اصلی هرگونه از کمدی است که می‌خواهد بخنداند و تا حدی سرگرم کند اما فراتر از اینها به دنبال آگاه‌سازی است، چون انسان همان‌طور که بدش مدام درحال کیف شدن است و باید که هربار تمیز شود چنانچه دستمال و حوله، آب، صابون، شامپو... و... برای چنین منظوری کاربرد دارد. کمدی نیز ابزاری است که در گونه‌های متفاوت چه در حالت خنده و چه توأم با تلخی و گزندگی و حتی شکلی از هول و هراس به دنبال پاک کردن روح، روان، افکار و امیال و احساسات درونی بشر است.

کمدی همچون آینه است و درون را به تماشا در می‌آورد و هم ابزاری پاک‌کننده است و همچنین آدمی را نسبت به زشتی‌ها، پلشتی‌ها و پلیدی‌ها واکسینه می‌سازد. اگر کمدی جز این باشد و فقط بخنداند و بدتر این‌که بسیار بخنداند با رکاکت، زشتی و پلشتی همراه می‌شود. به بیان بهتر کمدی در این حالت ضداخلاق است و انسان را دعوت به زشتی می‌کند. این روزها در پایتخت در تالارهای اصلی و رسمی که بنابر تعریف‌های فرهنگی مدیریت می‌شوند گاهی به اشتباه به جای کمدی برخی از این نمایش‌های لوده‌وار اجرایی‌شود که درخور آنها نیست. زیرا این سالن‌ها باید با آثار ارزشمند به دنبال تقویت فضای فرهنگی جامعه باشند. بنابراین مدیران هنری این سالن‌ها بهتر است از گزینش چنین آثار جلف و سخیفی بنابر هر نیت مال پرستانه‌ای پرهیز کنند و این آثار را به سالن‌های مرسوم و شناخته شده در شهر ارجاع دهند که آنها وظیفه‌شان چنین است. کمدی اگر همچنان اخلاق مدار بماند، جامعه نیز پیرو چنین منظری از جایگاه سالم و سازنده برخوردار خواهد بود چون آدم‌ها با دیدن این کمدی‌ها به دنبال پاک‌سازی خود برآمده‌اند و این برانگیختگی احساسات ناب و پاکبانی پاک‌سازی همگانی خواهد شد.

قاب

اجرای «ننه سرما»

برای کودکان کار

به مناسبت گرامیداشت آیین شب یلدای ایرانی، ویژه‌برنامه تئاتر در روستا با حضور صد کودک کار در جنوب پایتخت برگزار می‌کند. در این ویژه‌برنامه، نمایش کودکانه «ننه‌سرما» با هدف گرامیداشت آیین و سنت‌های کهن ایرانی برای کودکان کار تحت پوشش این مرکز برگزار می‌شود. این برنامه به همت خانه فرهنگ میعاد با مشارکت مرکز کودکان کار «پرتو» در منطقه ۱۹ برگزار می‌شود. در این ویژه‌برنامه، کودکان کار علاوه بر تماشای این نمایش و حضور در مسابقه فرهنگی همراه با اهدای جایزه ویژه شب یلدا، در کنار هم لحظاتی به‌یادماندنی و شیرین با هم انار و یکرنگی را تجربه خواهند کرد. علاقه‌مندان برای کسب اطلاعات بیشتر می‌توانند با شماره تلفن ۰۲۱-۵۵۵۴۰۷۰۸ تماس حاصل کنند.

چاپ ۳ نمایشنامه جدید

نمایشنامه‌های «وصال در وادی وحشت» و «خلوت پیکاسو» و «پری دریایی» به‌تازگی به بازار کتاب عرضه شده‌اند.

نمایشنامه وصال در وادی وحشت نوشته وجدی معود نویسنده، هنرپیشه و کارگردان لبنانی است که با ترجمه علی مهربانی و محمدحسین الوند در انتشارات سیب‌سرخ منتشر شده و

به بازار کتاب آمده است. «خلوت پیکاسو» به نویسندگی آریل دورفمن و ترجمه امیر یدا...پور نیز روایتگر صحنه‌هایی از زندگی پابلو پیکاسو است، که در انتشارات مهرگان خرد منتشر شده. این نمایش سه‌پرده‌ای، صحنه‌هایی از زندگی پابلو پیکاسو را در خلال جنگ جهانی دوم در برابر خوانندگانش به تصویر می‌کشد. در دوره‌ای که پیکاسو در کارگاه خود به آفرینش تابلوهای بی نظیرش می‌پرداخت، پاریس، اقامتگاه پیکاسو، به اشغال نیروهای متفقین درآمد؛ رخدادی که پیکاسو را مانند میلیون‌ها فرانسوی دیگر در هراس و حیرت فروبرد.

نشر نی هم نمایشنامه «پری دریایی» به نویسندگی پالی تیل و ترجمه مزک بلوری را که براساس داستان «پری دریایی کوجولو» اثر هانس کریستین آندرسون نوشته شده، منتشر کرده است.

پیشخوان

«چرتکه» در دهه دوم

فاطمیه به صحنه می‌رود

پردیس تئاتر تهران در دهه دوم فاطمیه میزبان نمایش «چرتکه» می‌شود. نمایش چرتکه به نویسندگی سیدمرتضی هاشمی‌گلی‌ایانی و کارگردانی مسعود اسماعیلی است. این نمایش آیینی با هدف اقامه عزای فاطمی، توسط گروه هنری مسلم و با مشارکت پردیس تئاتر تهران و

با نقش آفرینی حسین فیاض بخش، علی حاجی شمس، علی فرخی، محمدمهدی سعیدیان، مهدی عارف‌نظری و محسن تقی‌زاده از ۲۹ آذرماه تا ۸ دی‌ماه ساعت ۱۹ و ۳۰ دقیقه روی صحنه می‌رود. در این نمایش تلاش شده با استفاده از افکت‌های نور و صدا در صحنه‌های یورش به منزل حضرت فاطمه(س) و تشییع پیکر مبارک ایشان فضای غم‌بار وقوع این حوادث تاریخی صدر اسلام به تصویر کشیده شود. علاقه‌مندان به نمایش‌های آیینی می‌توانند برای رزرو به نشانی اینترنتی app.moslemgroup مراجعه و در زمان اجرا به پردیس تئاتر تهران به نشانی بزرگراه امام علی(ع)، بزرگراه شهید محلاتی شرق، خیابان شاه‌آبادی جنوبی، بعد از میدان مالک‌اشتر، پردیس تئاتر تهران مراجعه کنند.

